

INDIKATIEF EN IMPERATIEF BY DIE HEILIGMAKING.

Dit is meer as eens beweer dat die leerstuk van die heiligmaking nie tot sy reg kom in die Gereformeerde Teologie nie. Hoewel die bewering ongegrond is en ten onregte gemaak word, is dit tog duidelik wat die aanleidende oorsaak daarvan was. In die loop van die eeue moes die Gereformeerde Teologie so 'n titaniese stryd voer teen Roomse en Pelagiaanse of semi-Pelagiaanse tendense ten opsigte van die leerstuk van die heiligmaking; daar moes altyd so intens gewaak word teen etiese, piëtistiese en metodistiese rigtings met hulle antroposentriese benadering van die verlossing van die mens dat 'n mate van skuheid vir die sterk beklemtoning van die begrip heiligmaking te verstaan is. In hierdie rigtinge staan immers die leerstuk van die heiligmaking voorop, en dit word dan ook nie opgevat as 'n vrug van die kruisverdienste van Christus nie maar as 'n soort selfheiliging waardeur die mens van sy kant nader aan Christus beweeg.

Hierteenoor het die Gereformeerde Teologie altyd die suiwere balans probeer bewaar tussen regverdigmaking en heiligmaking. Eersgenoemde is naamlik altyd beskou as die grondslag van laasgenoemde. En wat die heiligmaking betref, het die Gereformeerde Teologie ook altyd 'n ope oog gehad vir die feit dat, hoewel dit 'n genadegawe van God in Christus is, dit tog ook opdrag aan die mens is. Besonder belangrik is hierdie vraagstuk van die balans tussen indikatief en imperatief in die heiligmaking.

Tussen die indikatief en die imperatief by die heiligmaking is daar geen sprake van 'n paradoks of van 'n antinomie nie.¹ Vir diegene wat die Skrif nie reg verstaan nie, skyn dit wel na 'n logiese antinomie. Dit skyn paradoksaal om te beweer dat God uit genade die heiligmaking geskenk het, terwyl die mens tog nog voortdurend vermaan en opgewek word tot heiligmaking. Dit skyn teenstrydig dat die heiligmaking „Gabe” en ook „Aufgabe” kan wees. En tog laat die Skrif dit ons so sien. In die Evangelies vind ons beide kante van die saak. Die prediking van Jesus, soos dit die duidelikste in die Bergrede gehoor word, beklemtoon die imperatief besonder sterk, maar nie voordat die saligsprekinge dit ingelui het nie. Soms vind ons ook indikatief en imperatief langs mekaar: „Julle is die lig van die wêreld. . . . Laat julle lig so skyn voor die mense (Matt. 5:14, 16). Dit is eger veral in die Briewe van Paulus dat die indikatief en imperatief

op talle plekke parallel langs mekaar staan. Aan die Efesiërs skryf hy: „Maar nou is julle lig in die Here—wandel dan soos kinders van die lig” (Ef. 5:8); aan die Korinthiërs: „Suiwer dan die ou suurdeeg uit, sodat julle ’n nuwe deeg kan wees—soos julle inderdaad ongesuur is” (1 Kor. 5:7). en aan die Galasiërs: „Staan dan vas in die vryheid waarmee Christus ons vrygemaak het” (Gal. 5:1).

In Rom. 6 is dit besonder opvallend hoe Paulus die indikatief en die imperatief langs mekaar stel. Waar Paulus hier die stryd voer teen geesdrywers wat beweer dat mens maar in die sonde kan bly lê sodat die genade meer kan word (Rom. 6:1), waar hy sien dat hulle die realiteit van die nuwe lewe, die indikatief dus, so sterk aanvaar dat hulle die sonde nie meer ernstig opneem nie, beklemtoon hy in die hoofstuk besonder sterk die imperatief.² Die nuwe lewe in die heiligmaking, iets wat tot die mens kom, dit is ’n geskenk van God—dit is die primêre. Maar die nuwe lewe wat ’n daad van God aan die mens is, word nou juis in gehoorsaamheid gerealiseer. By die indikatief kom dus die imperatief.

In Kol. 2:9 tot 3:4 rig Paulus hom ook teen dwaalleraars, hy verwys ook na die doop en wil ook handel oor die indikatief en die imperatief. Die teëstanders van die gemeente en van Paulus moet egter hier teëgegaan word ten opsigte van die leer van die wet, wat in Rom. 6 nie die geval was nie. Die dwaalleraars besity die leerstuk van „Christus alleen” en vervang dit met „Christus en die wet” (Kol. 2:20). Hulle lê dus hier die nadruk op die imperatief; nie die indikatief van die nuwe lewe nie maar van die wet. Daarmee is Paulus voor ’n heeltemal ander situasie gestel as in Rom. 6. Hier moes hy eers die dogmatiese veronderstelling suiwer formuleer alvorens hy kan wys op die noodwendige gehoorsaamheid van die Christen. Daarom lê hy die klem hier op die indikatief, in Rom. 6 op die imperatief. Eers by Kol. 3:5 tree die imperatief weer na vore. Die in Rom. 6 en Kol. 2 en 3 voorkomende inenskakeling van indikatief en imperatief, wat alleen in hul samehang met mekaar die harmoniese realiteit van die nuwe lewe in die heiligmaking daarstel, het Paulus in een stelling saamgevat as hy aan die Galasiërs skryf: „As ons deur die Gees lewe, laat ons ook deur die Gees lewe, laat ons ook deur die Gees wandel”.³

As ons die verhouding van indikatief en imperatief verder navors, dan spring daar verskillende belangrike gegewens in die oog:

(a) Die talryke oproepe tot heiligmaking van die Evangelies en die Briewe werp die mens wel in die stof, maar daar moet in ag geneem word dat hierdie imperatiewe nie tot ongelowiges gerig word nie maar tot gelowiges,

tot gedooptes, tot lede van die liggaam van Christus, wat op grond van hulle gemeenskap met Christus reeds in besit is van dit wat van hulle gevorder word. Vir onwedergeborenes en ongelowiges, byvoorbeeld, sou die oordadige opdragte van Paulus totaal onverstaanbaar en verpletterend gewees het. Hier geld egter die reël: God gee wat hy eis. „Fides impetrat, quod lex imperat”.⁴ Reeds in die Ou Testament staan daar, voordat die herhaaldelike: „Jy mag nie” volg, eers die uitdruklike krag- en belofte-woord: „Ek is die Here jou God wat jou uit Egipteland uit die slawehuis uitgelei het”.⁵ Die imperatief kom dus tot gelowiges.

(b) Verder is dit duidelik dat die imperatief in die heiligmaking nie die „wetsimperatief” is nie maar die „genade-imperatief”. Immers, die lewe in die nuwe gehoorsaamheid staan nie in die teken van die wet, wat allerlei gebreke by ons vasstel en in dreigende swaard bo ons hoof laat hang nie, maar in die teken van die genade, wat die volheid van die lewe in Christus aan ons skenk. As motivering vir die sterk imperatiewe oproep in Rom. 6:13: „En moenie julle lewe stel tot beskikking van die sonde as werktuie van die ongeregtigheid nie, maar stel julleself tot beskikking van God . . . .”, gebruik Paulus die duidelike taal in Rom. 6:14: „Want julle is nie onder die wet nie, maar onder die genade”. Werner Elert⁶ noem dit die vernuwings-imperatief, wat nie meer wetlike voorskrifte is nie maar tot die kategorie van die genade-imperatief behoort. Ook Berkouwer⁷ wys daarop: „. . . . en de ring die alle heiliging omvat, wordt gesloten in het woord, ‚De genade zij met u allen’. Het is niet te ontkennen dat *dit* verband alle paraenese beheerst”.

(c) Dit word dan nou ook duidelik in watter verhouding die imperatief tot die indikatief staan. Eersgenoemde is naamlik altyd die gevolg van laasgenoemde. Die heiliging by die mens is nie voorwaarde nie maar alleen gevolg van die deur God self voltrokke heiliging.⁸ Die redegewende „want” in Rom. 6:14 dui dit reeds aan. In Rom. 6:4 en Rom. 7:6 word „sodat” gebruik om die kousale verband aan te dui. Ook in die Bergrede vind ons dieselfde verhouding. Die noodsaaklikheid van die geregtigheid word dan weers in die regte lig gesien as goed in ag geneem word dat die volgorde in die Bergrede is eers die belofte en dan die eis. Die Bergrede word immers ook allereers gerig tot bekeerdes, vir wie die ingang in die koninkryk vasstaan. Hulle is reeds, volgens Matt. 5:6, kinders van die hemelse Vader. En die oproep tot geregtigheid, die eis en noodsaaklikheid van goeie werke is nie voorwaarde vir die ingang in die Godsryk nie maar is daar die bewys van⁹. Matt. 5:13—16 toon dit aan.

(d) Waar ons nou vasgestel het dat die gehoorsaamheidsimperatief tot gelowiges kom, gegrond is op genade en die gevolg en bewys is van die indikatief, die gawe en belofte van God in Christus, daar moet ons nog verder wys op wat ons wil noem die spontaneiteit van die gehoorsaamheid. Die Skrif gebruik daarvoor verskillende beelde uit die natuur. Jesus spreek byvoorbeeld daarvan dat 'n goeie boom alleen goeie vrugte kan voortbring (Matt. 7:17, 18). Dit blyk ook uit die voorbeeld van die wynstok (Joh. 15:4, 5, 16) en die koringkorrel (Joh. 12:24). Hier kan die mens nie tussenbei kom met bevel om vrugte te dra nie. Dit gaan hier om dinge wat nie van buite gereël kan word nie. Ook by die gelowige navolger van Christus staan ons in die ryk van die onwillekeurige. Diegene wat met Christus gesterf en opgestaan het, besit die spontaneiteit van die nuwe bestaan, hoef dus nie meer gekommandeer te word nie maar is „vry”.¹⁰ Dit is opvallend dat Paulus in Gal. 5:19—22 spreek van die „werke van die vlees” maar van die „vrug van die Gees”. By die begrip „werke” staan die gedagte van self-werksaamheid sterk op die voorgrond, terwyl by die begrip „vrug” meer gedink word aan 'n organiese, vanselfsprekende stuwings na buite van wat innerlik aanwesig is.¹¹ Die openbarings van die nuwe lewe, naamlik liefde, blydskap, vrede, lankmoedigheid, ensovoorts, is vanselfsprekende, spontane, onwillekeurige uitings, soos vrugte aan 'n boom, gewerk deur die Heilige Gees. Dit lei nie tot opheffing van die persoonlikheid nie „maar juist in deze persoonlikheid is door de werking van de Heiligen Geest het doen van den wil Gods of de navolging van Christus steeds meer als het ware tot een tweede natuur geworden en wordt het tot op zekere hoogte een vanzelfsprekendheid: wij zouden er het woord, ‚müssen’ voor kunnen gebruiken”.¹²

(e) Waar die lewe in nuwe gehoorsaamheid nou gesien word as 'n spanning tussen indikatief en imperatief, daar is dit duidelik dat dit nóg in 'n skeefgetrokke toepassing van die indikatief in magiese sin¹³ nóg in isolering van die imperatief as etiese vernuwings opgevat moet word.¹⁴ Nee, beide moet langs mekaar gehandhaaf word. Daar mag geen teëstelling tussen die twee wees nie. Die spanning is geen botsing nie maar harmonie. Die imperatief word deur die indikatief gedra, en die indikatief word in die imperatief gerealiseer. Die harmonie sien ons die duidelikste as bedink word dat God „die harte reinig deur die geloof” (Hand. 15:9); dat „die bloed van Christus . . . . (die) gewete reinig van die dooie werke om die lewende God te dien” (Hebr. 9:14) en dat ons kan „toetree met 'n waaragtige hart in volle geloofsversekerdheid, die harte deur besprenkeling gereinig van 'n slegte gewete en die liggaam gewas met rein water” (Hebr.

10:22). Kortom: „Hy dring ook in tot in die binneste dele van die mens met die kragtige werking van dieselfde Gees wat die wedergeboorte skenk; Hy open die hart wat gesluit is; Hy vermurf wat hard is; Hy besny wat onbesnede is. In die wil stort Hy nuwe hoedanighede in en maak dat die wil wat dood was, lewend word; wat boos was goed word; wat nie wou nie, nou inderdaad wil; wat weerspanning was, gehoorsaam word; Hy beweeg en versterk die wil, sodat dit soos 'n goeie boom vrugte van goeie werke kan voortbring. . . . En dan word die wil wat nou vernuut is, nie alleen deur God gedrywe en beweeg nie, maar, omdat dit deur God beweeg, werk dit ook self”.¹⁵ Op hierdie wyse word die ontvangte heiligheid geaktiveer, 'n gebeurde wat nou nie meer net aan ons nie maar wat ook nou deur ons voltrek word en daarom voorwerp van die imperatief is.¹⁶ Paulus het reeds die probleem opgelos in Fil. 2:12, 13, waar hy oor die gehoorsaamheid handel. Die ernstige imperatiewe roepstem kom tot die Filippense: „Werk julle eie heil uit met vrees en bewing”. Daartoe word hulle geroep, en dit moet hulle doen. Maar daar is 'n geheimenisvolle agtergrond waardeur hulle dit kan doen. Onmiddellik daarop volg die openbaringswoord, wat die indikatief ontsluit en wat ewigheidslig oor die „werk julle” werp: „want dit is God wat in julle werk om te wil sowel as om te werk na sy welbehae”.¹⁷

Hier is van geen antimomie sprake nie. Wat hier aan die lig kom, is die heerlikste harmonie.

S. C. W. DUVENAGE

• • • •

1. Vgl. G. C. Berkouwer: *Geloof en Heiliging*; Kok, Kampen, 1949, p.16, 17.
2. Rom. 6:12,13, 19; vgl. W. Hahn: *Das Mitsterben und Mitaufstehen mit Christus bei Paulus*; Bertelsmann, Gutersloh, 1937, p. 32 e.v.
3. Gal. 5:25.
4. Köberle: *Rechtfertigung und Heiligung*; Dorffling & Franke, Leipzig, 1938; p. 184.
5. Ex. 20:2.
6. *Das Christeliche Ethos*; Tübingen, 1949; p. 295; vgl. De Quervain: *Die Heiligung*; Zollikon, Zürich, 1942; p. 103.
7. a.w., p. 109; vgl. ook J. Kooy: *De Paraenese van den Apostel Paulus*; Zalt-Bommel, 1926; p. 19, 20.
8. Vgl. Werner Elert: a.w., p. 349; Overduin: *De Heilige Geest*; Kok, Kampen, 1949; en de heiligmaking, p. 407; asook G. Brillenburg Wurth: *Het Christelijk Leven*; Kok, Kampen, 1934; p. 189.
9. H. N. Ridderbos: *De Strecking der Bergrede naar Mattheus*; Kampen, 1936; p. 133 e.v. Vgl. ook P. J. S. de Klerk: *Belofte en eis van die genadeverbond*; Potchefstroom,

1949; p. 9, 10: „Waar dit in die werksverbond gaan om die verdienste van die mens, daar staan in die genadeverbond die beloftes op die voorgrond. God bly die eis stel dat ons Hom met 'n opregte geloof sal aanhang, maar Hy self skenk ons die geloof as 'n gawe. . . . . God stel dus wel 'n eis maar Hy gee ook wat Hy eis.”

10. Vgl. Helmut Thielicke: **Theologische Ethik**, 1; J. C. B. Mohr, Tübingen, 1951; p. 90 e.v.
  11. Vgl. Sommerlath: **Der Ursprung des neuen Lebens bei Paulus**; Dorfling & Franke, Leipzig, 1923; p. 22. Vgl. ook Kol. 1:10.
  12. M. Hansen: **Het ascetisme en Paulus' verkondiging van het Nieuwe Leven**; Zutphen, 1938; p. 69.
  13. Vgl. Hansen: a.w., p' 69: „De ‚dynamische Art‘ van het nieuwe leven is derhalve geen magische”.
  14. Vgl. Hahn; a.w., p. 34. e.v.
  15. Dordtse Leerreëls: III en IV, 11 en 12.
  16. Vgl. Elert: a.w., p. 349.
  17. Vgl. A. Kuyper jnr: **Van de Heiligmaking, van de heerlijkmaking en van het Rijk der Heerlijkheid**; W. D. Meinema, Delft; p. 85.
-